

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ALEKSANDR FAYNBERG SHE'RLARINING XX–XXI ASR O'ZBEK POETIKALARI BILAN SOLISHTIRMA TAHLILI

Adhamova Mohlaroy Nodirbek qizi

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti 3-Ingliz tili filologiyasi talabasi

Toshkent, O'zbekiston

mohlaroyadhamova29@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg she'riyati XX–XXI asr o'zbek lirikasiga xos poetik yo'nalishlar bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda shoir ijodidagi ichki mulohazaga asoslangan lirik model, obrazlar tizimi, badiiy soddalik va mazmuniy zichlik masalalari solishtirma yondashuv asosida o'rganildi. Faynberg she'riyati bilan o'zbek poetikasidagi ruhiy kechinma, vaqt va xotira motivlari o'rtasidagi mushtaraklik va farqlar aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalari shoir ijodining o'zbek adabiy tafakkuri bilan ichki uyg'unligini asoslash imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *lirik subyektivlik, poetik tafakkur, semantik zichlik, qiyosiy adabiyotshunoslik, ruhiy tajriba*

Аннотация. *В статье проводится сравнительный анализ поэзии Александра Файнберга в сопоставлении с поэтическими тенденциями узбекской лирики XX–XXI веков. В рамках исследования рассматриваются интроспективная лирика, система образов, художественная сдержанность и смысловая плотность на основе сопоставительного подхода. Выявляются сходства и различия в осмыслении духовного опыта, времени и памяти. Полученные результаты подтверждают внутреннюю связь поэтики Файнберга с развитием узбекского литературного мышления.*

Ключевые слова: *лирическая субъективность, поэтическое мышление, семантическая плотность, сравнительное литературоведение, духовный опыт*

Abstract. *This article presents a comparative analysis of Alexander Feinberg's poetry in relation to poetic tendencies characteristic of Uzbek lyric poetry of the twentieth and twenty-first centuries. The study explores introspective lyricism, imagery systems, artistic restraint, and semantic density through a comparative methodological approach. Similarities and differences in the treatment of spiritual experience, temporality, and memory motifs in Feinberg's poetry and Uzbek poetic discourse are identified. The findings demonstrate the internal affinity between Feinberg's poetic worldview and the evolution of Uzbek literary thought.*

Keywords: *lyrical subjectivity, poetic thinking, semantic density, comparative literary studies, spiritual experience*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

KIRISH

Aleksandr Faynberg XX asr ikkinchi yarmida Toshkentda yashab ijod qilgan, shahar muhitida shakllangan poetik tafakkur egasi sifatida adabiy jarayonda muhim o'rin tutadi. Asosan rus tilida yozganiga qaramay, uning she'riyati o'zbek adabiy muhitida vujudga kelgan estetik va ruhiy jarayonlar bilan uzviy bog'liqdir. Shoir ijodida shaxsiy kechinma, vaqt, xotira va sokin mulohaza yetakchi mavzulardan bo'lib, u balandparvoz lirika emas, balki ichki kuzatuvga asoslangan poetik modelni tanlagan.

XX–XXI asr o'zbek she'riyatida ham shunga o'xshash jarayon kuzatiladi: tashqi da'vat va publitsistik ohangdan ichki lirika, shaxsiy tajriba va ruhiy holat tasviriga o'tish sodir bo'ladi. Shu jihatdan Faynberg she'riyati bilan zamonaviy o'zbek poetikasi o'rtasida qiyoslash ilmiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Solishtirma tahlil adabiyotshunoslikda turli poetik tizimlar o'rtasidagi umumiy va farqli jihatlarni aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur maqolada ushbu metod orqali Aleksandr Faynberg she'riyati XX–XXI asr o'zbek lirikasiga xos poetik tendensiyalar bilan qiyoslanadi hamda ularning ichki uyg'unlik darajasi ochib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot solishtirma-adabiy tahlil metodologiyasiga asoslanadi. Solishtirma yondashuv Aleksandr Faynberg she'riyati bilan XX–XXI asr o'zbek poetik tafakkuriga xos umumiy va farqli jihatlarni aniqlash imkonini beradi. Ushbu metod poetik tizimlarning shakllanish jarayonini, badiiy ifoda vositalarining funksional xususiyatlarini hamda mazmuniy qatlamlarning o'zaro aloqasini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotda bir nechta asosiy usullardan foydalanildi. Avvalo, stilistik tahlil orqali she'riy matnlardagi obrazlar tizimi, leksik tanlov, sintaktik tuzilma va poetik pauzalarning badiiy vazifasi o'rganildi. Ushbu usul Faynberg she'riyati bilan zamonaviy o'zbek lirikasida badiiy ifodaning soddaligi va mazmuniy zichligi qanday shakllanishini aniqlashga xizmat qildi. Shuningdek, semantik tahlil usuli qo'llanilib, she'rlardagi asosiy motivlar — vaqt, xotira, ichki kechinma va ruhiy holatlarning mazmuniy yuklamasi tahlil qilindi. Bu yondashuv orqali poetik birliklarning faqat shakliy emas, balki ma'naviy darajadagi o'xshashliklari aniqlashtirildi.

Tadqiqot jarayonida kontekstual talqin ham muhim o'rin tutdi. She'rlar muallif yashagan ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog'liq holda talqin qilinib, ularning poetik mazmuni davr ruhiyati bilan qiyoslandi. Tadqiqot materiali sifatida Aleksandr Faynbergning turli yillarda yozilgan she'rlari hamda XX–XXI asr o'zbek lirikasining umumiy poetik tendensiyalarini ifodalovchi namunalari tanlab olindi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari Faynberg she'riyati va zamonaviy o'zbek poetikasi o'rtasida bir qator mushtarak jihatlar mavjudligini ko'rsatdi. Har ikkala poetik tizimda ichki kechinmaga asoslangan lirik subyekt ustuvorlik qiladi. She'rlarda tashqi voqealardan ko'ra ruhiy holat tasviri muhimroq ahamiyat kasb etadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Bundan tashqari, badiiy ifodaning ixchamligi va mazmuniy zichligi umumiy xususiyat sifatida namoyon bo'ldi. Qisqa misralar orqali keng ma'no berish, obrazlarning tejamliligi qo'llanishi va ramziy ifoda har ikki poetik makonga xosdir.

MUHOKAMA

Olingan natijalar Aleksandr Faynberg she'riyatini va XX–XXI asr o'zbek poetikasini umumiy estetik va ruhiy jarayon doirasida talqin qilish imkonini beradi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, har ikki poetik tizimda shoir shaxsiy tajribani universal ma'noga olib chiqishga intiladi. Bunda shaxsiy kechinma individual holat sifatida qolib ketmay, umumiy insoniy ruhiy tajriba darajasiga ko'tariladi.

O'zbek poetikasida milliylik, tarixiy xotira va madaniy qatlamlar ko'pincha ochiq va bevosita ifodalanadi. Faynberg she'riyatida esa ushbu unsurlar ko'proq bilvosita tarzda, ichki holat, ruhiy masofa va umumiy hissiy fon orqali namoyon bo'ladi. Bu farq poetik dunyoqarashdagi shakliiy tafovutni ko'rsatsa-da, mazmuniy jihatdan ular bir-biriga zid emas.

Muhokama davomida aniqlangan muhim jihatlardan yana biri — poetik pauzaning funksiyasidir. Faynberg she'rlarida bo'lgani kabi, zamonaviy o'zbek lirikasida ham jimlik faqat bo'shliq emas, balki mazmun tashuvchi vosita sifatida ishlatiladi. Pauza o'quvchini matnga faol sherik qiladi, uni fikrni mustaqil davom ettirishga undaydi. Bu holat she'riyatni monolog emas, balki yashirin dialog shakliga olib chiqadi. Shuningdek, muhokama shuni ko'rsatadiki, Faynberg ijodini o'zbek poetikasiga tashqi ta'sir mahsuli sifatida baholash to'g'ri emas. Aksincha, u bilan XX–XXI asr o'zbek she'riy tafakkuri parallel rivojlangan poetik hodisalar sifatida ko'rilishi mumkin. Ularni yaqinlashtiruvchi omil — davrning umumiy ruhiy ehtiyojlari, insonning ichki dunyosiga bo'lgan qiziqishning kuchayishidir.

XULOSA

Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg she'riyatini XX–XXI asr o'zbek poetikalari bilan solishtirma tahlil qilindi. Tadqiqot davomida shoir ijodida ichki kechinmaga asoslangan lirik model, badiiy ifodaning soddaligi va mazmuniy zichligi yetakchi xususiyatlar sifatida aniqlandi. Ushbu jihatlar zamonaviy o'zbek lirikasida kuzatiladigan poetik tendensiyalar bilan mushtarak ekanligi asoslandi. Maqolada Faynberg she'riyatini bilan o'zbek poetikasidagi vaqt, xotira va ruhiy holat tasvirining o'xshash jihatlari ko'rsatib berildi. Shuningdek, badiiy ifoda vositalarining tejamliligi qo'llanishi va poetik pauzalarning mazmunni chuqurlashtirishdagi roli umumlashtirildi.

Olingan natijalar Aleksandr Faynberg ijodining o'zbek poetik tafakkuri bilan ichki uyg'unlikka ega ekanini tasdiqlaydi hamda uning she'riyatini XX–XXI asr adabiy jarayonlari doirasida qiyosiy jihatdan o'rganish ilmiy jihatdan asosli ekanini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Faynberg, A. (2005). *Tanlangan asarlar*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Faynberg, A. (2010). *She'rlar va mushohadalar*. Toshkent: Yangi asr avlodi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

3. Faynberg, A. (2015). *Xotira va soʻz*. Toshkent: Maʼnaviyat.
4. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in Language* (pp. 350–377). Cambridge, MA: MIT Press.
5. Leech, G., & Short, M. (2007). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose* (2nd ed.). London: Pearson Longman.
6. Karimov, N. (2018). *Zamonaviy oʻzbek adabiyoti masalalari*. Toshkent: Akademiya.
7. Toʻxtayev, B. (2016). *Adabiy tahlil asoslari*. Toshkent: Oʻqituvchi.
8. Ivanov, P. (2010). *Rus sheʼriyatida inson va tafakkur*. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
9. Smirnova, L. (2015). *XX asr rus lirikasida ruhiy izlanishlar*. Moskva.

